

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 29.

V Ljubljani, 21. malega srpana 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnogoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Poglavlje o kulturi. — Deželna učiteljska skupščina v Ljubljani. — Naš denarni zavod. — Kritikujoči glasovi. — Odkritje Žumrovega nagrobnega spomenika. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Poglavlje o kulturi.

V preudarek nje zaščitnikom in nje krvnikom.

V kulturi je moč naroda, in s kulturnim napredkom narodovim se vzporedno množi tudi njegova moč. Le kulturno izobražen narod se more zavedati v dovoljni meri svojih pravic, svojega narodnega dostojanstva, zavedati se svoje lastne avtoritete, ker se vse te vrline morejo poroditi le v kulturno izobraženem duhu. Kultura je pogoj moralne moči, ki je neprestana izpodbujevalka fizične sile, da ta ne omaga v delu in naporu. Kjer ne skrbe za moralno in se zanašajo le na fizično moč, je rezultat podoben uspehu dela kakega mogočnega stroja, ki je brez dovoljne gonilne moči. Tak stroj bi, kakor hitro bi zahtevali od njega večje produkcije, obstal v kljub svoji močni konstituciji.

Da je res tako, nas uči zgodovina sedanjega in preteklega časa.

Grki in Rimljani so gospodarili celim plemenom, ki so imenovana naroda po številu glav in po fizični moči daleč nadkriljevali, ki so pa za njimi istotako daleč zaostajali v kulturi — v moralni moči.

Takisto priča o tem zdajšnja ruskojaponska vojna. Gotovo je, da je vzrokov ruskih neuspehov več, vendar pa se nad aktivno rusko birokracijo in nad ubogim pasivnim ljudstvom najbolj maščuje zanemarjanje in namensko zadrževanje kulturnega stremjenja v prostem ljudstvu, in edino pravo odškodnino za vse žrtve si morejo Rusi pridobiti le na ta način, če ne zaprejo ušes ter dovoljno upoštevajo nauk, ki se jim sam glasno ponuja: »Osvoboditi ljudstvu potom izobrazbe njegovo dušo!« Ljudstvo brez kulture je slepa masa, in šele izobrazba mu odpre pogled.

Pa ne samo v moralnem oziru nadkriljujejo kulturni narodi druge, v kulturi zaostale, ampak tudi v gmotnem.

Na podlagi gmotne in strokovne izobrazbe si zna kulturno izobražen narod vsak košček zemlje obrniti v svoj prid in vsako prirodno moč plodonosno uporabiti. Razne pridelke umeje sam doma predelati v izdelke in to, kar bi se moralo naročiti drugje, dobi lahko doma, pri domačem izdelovalcu in denar ne roma v tuje roke, ampak ostane

na domačih tleh. Tako se množi imetje domačinov, imetje domače zemlje. Seveda je treba dolgega in vztrajnega dela, preden se dožene pri ljudstvu ta višek kulturne izobrazbe:

Ker je torej za obstanek treba toliko moči, toliko energije in ker ima vsa ta potrebna moč svoj izvir in svoje življenje v kulturni izobrazbi, mora vsakdo, ki je veren sin in odkritosrčen prijatelj svojega naroda, imeti za sveto nalogo, posvetiti vse moči v to, da se narod kulturno dvigne.

V dosego vsakega namena pa je treba gotovih sredstev, in kot sredstvo v dosego prej označene naloge mora biti šola, ljudsko šolstvo, ki pa se mora dvigniti s svojega sedanjega nivoja na veliko višjo stopnjo popolnosti. In zopet pravimo:

Komur je na srcu narodova bodočnost, mora delovati z vsvo vnmemo za pozdigo šolstva.

V ta namen bi bilo treba, da se šole razširijo, da se enorazrednice pomnože v večrazrednice, da se odpravijo nezdravi, vlažni, temni, majhni in zatohli šolski prostori, da se predelajo učni načrti v smislu zahtev praktičnega življenja.

Pa to še ni vse. Pozabiti pri tem ne smejo nas učiteljev, šoloizvrševalnih faktorjev.

Nihče ne more dognati skrajne popolnosti v izobrazbi, pa tudi mi ne, dasi bi jo rabili malone najbolj; ljudstvo namreč zahteva od učitelja, da naj je strokovnjak v vseh mogočih panogah vede. Četudi to ni mogoče, vendar pa so razmere take, da moramo zahtevati, da se nam da več splošne in strokovne izobrazbe.

Da bo torej učiteljevo delo na polju kulture uspešnejše, se mora vsak, komur je mar napredek ljudstva, potezati za to, da se učiteljstvu odpre pot v univerze.

Vsak pa, ki je iz mesa in kosti kakor smo mi, hoče imeti v svrhu svojega obstanka svojemu delu primerne plačila. Če trpi pri svojem delu pomanjkanje, tako da si mora še drugod iskati zaslužka, izgubi veselje do svojega poklica, in kjer pa ni do dela veselja, tam tudi ni pravih uspehov. Takšni so vsi vidni ljudje in takšni smo tudi mi.

Zato kličemo: Komur je na srcu kulturni napredek naroda, naj skrbí za to, da bo dobilo učiteljstvo zaslužen plačilo, naj skrbí za gmotno izboljšanje učiteljskega stanu.

Stanje šolstva, oziroma naroda je tako odvisno od stanja učiteljstva, kot je odvisna rast rastlin od vremena; če je vreme ugodno, je rast uspešna in nasprotno.

Če torej vse rečeno nakratko združimo v celoto, dobimo sledeče izvajanje:

Od stanja kulture je odvisno življenje in smrt vsakega naroda. Uspešno procvitanje kulture pa je mogoče le potem saniranega šolskega ustroja, k čemur je seveda šteti tudi gmotno stanje učiteljstva, ker le na ta način more izobrazba prodreti tudi v maso, in kdor ima srce za narod, je njegova sveta dolžnost delovati vselej in povsod v tem smislu. Vsakdo, ki tega ne stori, koplje grob svoji domovini; tisti pa, ki dela še celo v nasprotnem smislu, je pa krvnik svojega naroda. Vsaka država, ki se ne ogreva dejansko za zgoraj omenjena stremjenja, je svoj lasten grobokop, in država, ki zavzema celo nasprotno stališče, je sama svoj krvnik. In vprašamo: ali je treba iti daleč, da pridemo v tako državo? Odgovora nam ni treba zapisati, ker na to lahko odgovori vsak sam.

Nihče ne more biti tako hudoben, da bi si upal trditi, da je naš narod kultiviran, nasprotno pa tudi ne more nihče biti tako optimističen, da bi rekel: Dopolnjeno je! Nasprotno mora vsak uvideti, kdor količkaj pozna naše razmere, da je pri nas na kulturnem polju še vedno mnogo neobdelanega sveta, in da čaka delavcev na kulturnem polju še ogromno mnogo dela, posebno ker smo mi zaradi svoje burne zgodovinske preteklosti kulturno zaostajali in ker gre kultura hitro svojo pot naprej; kdor se je energično ne oprime, zaostane. Vkljub temu torej, da je pri nas tako potreba dobre organizacije na kulturnem polju, je vendar ravno pri nas cela jata ljudi, ki zaslužijo ime narodnih krvnikov. Oni so smrtni sovražniki ljudske omike, razen one enostranske, s katero izkušajo dognati svoje sebične namene. Vsak kulturni pojav hočejo zatreti že takoj v kali in zato napadajo šolo kot prvobornik na kulturnem polju z namenom, jo ali zatreti ali pa jo pridobiti za svoje namene. Imenujemo jih klerikalce.

Kjerkoli napravijo ti ljudje kak shod, udrihajo po šoli in ščuvajo ljudstvo proti nji.

Dobro je znana žalostna resnica, da je na Kranjskem več enorazrednic kakor pa dvorazrednic in večrazrednic in da glede tega daleč zaostajamo za drugimi kronovinami (kakor n. pr. za Štajersko). Da tak nedostatek močno ovira uspešno delovanje šole, mora uvideti vsak, ki ima zmožnost le količkaj misliti in ki ni tako in toliko hudoben, da bi lagal samemu sebi. Toda stranka, ki ima namen, da se loči od drugih frامasonskih in anarhističkih strank (ime katoliška stranka) pa tega ne priznava. Glede tega je mogoče le dvoje: ali se v resnici tako malo na šolstvo razume, da ne more tega spoznati, ali pa, kar je istotako mogoče, da jo sili zavist, izvirajoča iz hinavske sebičnosti, da laže sami sebi. Če je pravo prvo, ji mi kar najodločneje prepovemo, vtikati se v naše zadeve, če je pa pravo drugo, ji povemo, da so kaj takega zmožne le podle in propadle duše.

Pri vsaki priliki kažejo svojo mržnjo do šole in do učiteljstva. Če bi se imela kje šola višje organizovati, kdo je tisti, ki z vsemi močmi nasprotuje temu delu? Duhovnik, ki straši ljudstvo s stroški, ki bi jih to povzročilo, ki jih hoče dobiti na svojo stran s tem, da jim po svoje dokazuje nepotrebo takega podvzetja, češ, saj je že dovolj šole, ni absolutno nič prida!

Večkrat smo že čitali v »Slovencu« ali »Domoljubu«, da zidajo tukaj in tam novo šolo. Ali čitali smo tudi dostavek, da je to nepotrebno, ker napravlja stroške.

Vprašamo: V kak namen se pišejo take novice? Očividno v nikak drug kakor v ta, da z njimi bude v ljudstvu zlo voljo nad šolo in otežkočijo učiteljstvu njega stališče. Ravno tako rujejo zahrbtno in očitno, če v kakem kraju ustanavljajo novo šolo; in tako se zgodi, da je v kakem kraju ljudstvo proti šoli in učitelju tako nahujskano, da si ta v kljub svojemu plemenitemu delovanju kot učitelj ni svest svojega življenja pred farškimi zaslepljenci, da ga v svoji slepoti hočejo pobiti kot svojega največjega sovražnika. Zdaj pa vprašamo široko javnost in merodajne faktorje: Ali niso taki hujskači ljudje, ki so osebno nevarni in ki bi jih morali zapreti?

Na ta način hočejo zatreti in zamoriti vsak kulturni pojav. Da bi jim delo še uspešneje šlo izpod rok, se zaganjajo z vsemi sredstvi v učiteljstvo. Denuncirajo ga, kjer in kakor morejo, blatijo ga in obrekujejo, hoteč ga spraviti ob ugled. Zarotili so se tudi, ga gmotno uničiti in ne vztrajajo pri tem (krščanskem) delu nič manj kot cela štiri leta. In ni se čuditi njih vztrajnosti, če pomislimo, da s tem posredno zatirajo in more ljudsko kulturo, in to je v njih principu. Skoro gotovo bi nas bili že požrli, ali kar bi se v najugodnejšem slučaju zgodilo, nas prekrstili v svoje mežnarje, če bi ne imeli v zaščitnikih kulture nekaj pravih prijateljev. Prišli pa so sedaj časi, da apelujemo na svoje prijatelje, da pokažejo svojo naklonjenost v dejanskem zastopanju naših interesov in si zato h koncu želimo dvoje:

Pridno naj se množi število dejanskih prijateljev kulture; zaslužen plačilo pa naj zadene nje krvnike za njih radovoljno ubojstvo, ki z njim smrtno greše nad narodom.

Deželna učiteljska skupščina v Ljubljani.

C. kr. deželni šolski svet
za Kranjsko.

Št. 2960.

Ljubljana, 25. junija 1905.

Na podlagi II. člena ministrske odredbe z dne 8. maja l. 1872, št. 3306, M. V. Bl. št. 40, sklicuje c. kr. deželni šolski svet na dan 4., 5., 6., oziroma tudi 7. septembra t. l. deželno učiteljsko skupščino in postavlja na dnevni red sledeče razprave:

I. Katera učila mora imeti vsaka ljudska šola na Kranjskem?

II. Risanje na naših ljudskih šolah v smislu današnjih zahtev.

III. Pouk po oddelkih s posebnim ozirom na poldnevni pouk na ljudskih šolah na Kranjskem.

IV. Smeri, ki naj bi se po njih premenil učni načrt na kranjskih ljudskih šolah.